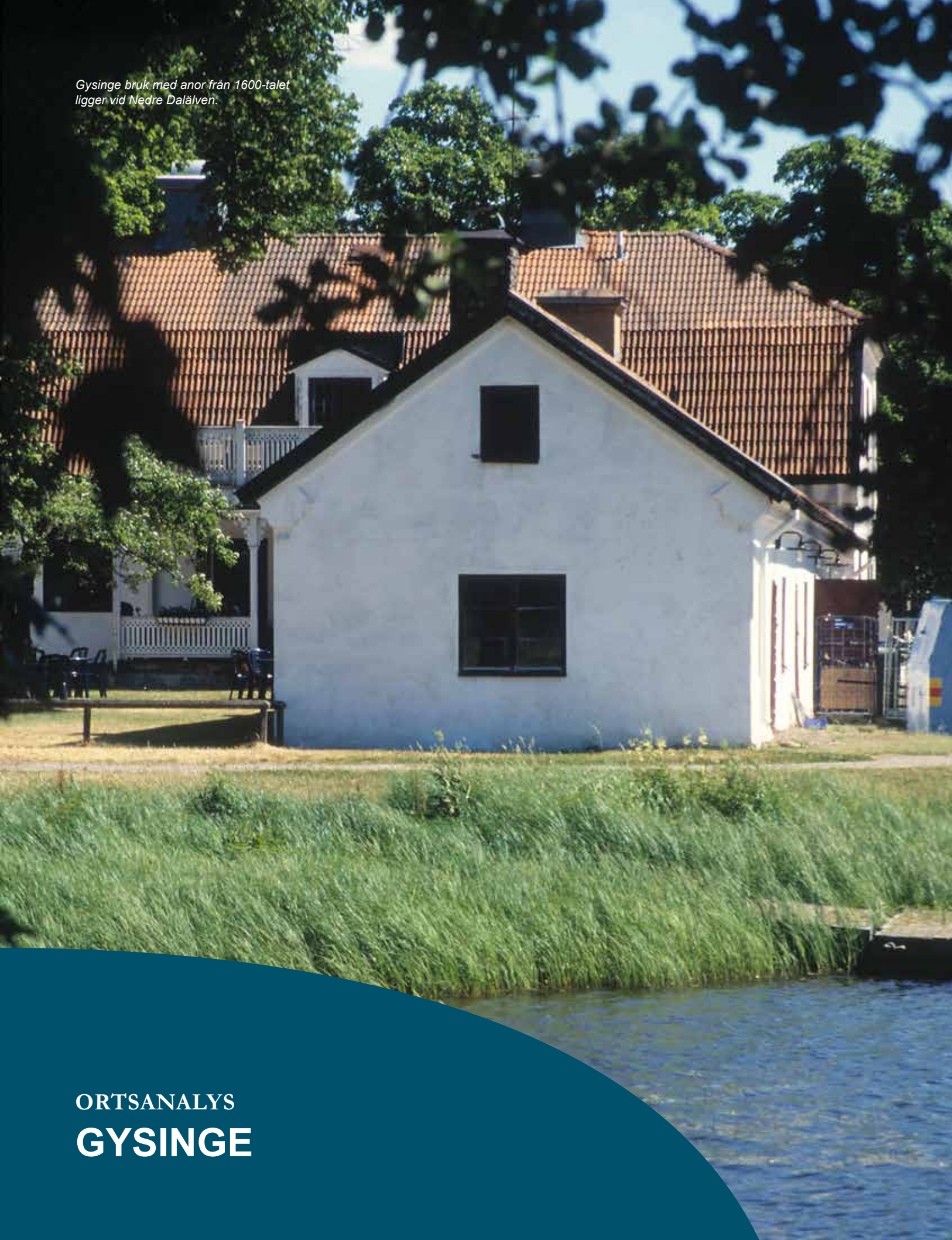

*Gysinge bruk med anor från 1600-talet
ligger vid Nedre Dalälven.*

ORTSANALYS
GYSINGE

Gysinge i den sydöstra spetsen av kommunen är ett populärt besöksmål. Orten, som brukar kallas ”Norrlands sydligaste utpost”, bjuder på vilda forsar och ett unikt naturarv. Här finns också ett välbevarat 1600-talsbruk med stort kulturhistoriskt värde. Läget vid Dalälven och närheten till den snabbt växande regionen Mälardalen ger Gysinge en strategisk placering. Upprustningen av väg 56, ”Räta linjen”, skapar nya möjligheter till utveckling. Gysinge har goda förutsättningar att utvecklas till ort med viss service.

STRATEGIER FÖR GYSINGES UTVECKLING

Gysinge utvecklas som attraktiv ort för boende och företagande genom att:

- förtätning sker med bostäder i attraktiva lägen.
- turismen utvecklas i samverkan med Österfärnebo.
- nationalpark och UNESCO:s biosfärområde kan utvecklas som besöksdestination.
- sportfiske och fisketurism är ett utvecklingsområde inom turismnäringen.
- mark reserveras för framtida gång- och cykelväg till Österfärnebo utmed väg 272.
- nya verksamhetsområden skapas.
- upprustningen av väg 56 till mötesfri väg väntas påverka befolkningsutveckling och sysselsättning längs stråket på ett positivt sätt.
- tillgången till bredband förbättras.

Historik och beskrivning av orten

Gysinge är känt för sitt välbevarade vallonbruk från 1600-talet.

Bakgrund

Gysinge är ett samhälle vid Dalälven alldeles intill gränsen mellan Gästrikland och Uppland. Orten är mest känd för sitt välbevarade vallonbruk från 1600-talet. Gysinge utgör tillsammans med Österfärnebo drygt en fjärdedel av Sandvikens Kommuns yta. I kommundelen bor cirka 1 300 personer eller tre procent av kommunens befolkning. I tätorten Gysinge bor det knappt 200 personer.

Bebyggelse

Besökare i Gysinge kan knappast missa de vita bruksmiljöerna som dominerar bebyggelsen i centrala samhället. I dessa byggnader huserar i dag bland annat PRO:s folkhögskola. I övrigt består bebyggelsen främst av byggnader i mindre skala.

På Mattön, söder om bruket, finns främst friliggande villor i områden som kom att växa fram under 1800-talet. I de mer centrala delarna av Gysinge finns ett bostadsområde med några radhus och villor. Dessa hus ligger i angränsning till ortens genomfartsled, Gysingestigen.

Kulturmiljövärden

Gysinge Bruk har ett stort kulturhistoriskt värde, vilket gör orten till ett populärt besöksmål. Området är utpekat som riksintresse för kulturmiljövården. Se även kapitel 5 *Allmänna intressen*, avsnitt *Kulturmiljö*. Bruket grundades 1668. Till en början producerades här krigsmateriel till den svenska armén. Anledningen att bruket kom att hamna på just den här platsen var att närheten till vatten och skog gjorde den lämplig för kolning. Järnbruket har genomgått många rationaliseringar under åren och under en kortare tid infördes

även så kallat Lancashiresmide i Gysinge. Kvar från järnbrukstiden finns bland annat den gamla masugnen. Ruinen av denna går idag att skåda på Hyttbacken.

Mellan åren 1889-1890 uppfördes en sulfitfabrik som brann ner bara elva år senare. Sulfitfabriken byggdes aldrig upp igen eftersom platsen istället användes för att bygga ett nytt och modernt elektrostålverk. Det innebar att Gysinge blev först i hela världen med att i praktisk drift framställa stål med hjälp av en elektrisk induktionsugn.

Cirka 600 meter från bruket finns även de gamla bågbroarna som var en del i järnvägslinken mellan Sala och Gävle.

I början av 1900-talet lades bruket ner efter att i några år ägts av Stora Kopparberg. Gysinge Bruk har tidigare ägts av Sandvikens Kommun men är sedan 2009 i privat ägo.

Sevärda och levande folkrörelsemiljöer finns i form av frikyrkor och samlingslokaler. Exempel på detta är Mattöns missionshus från 1895 och Betaniakapellet från 1908.

Turismverksamheter och småindustri

Gysinge har en rik historia av industri och tillverkning, men i dag finns få arbetsplatser kvar inom det området.

Älvlandskapet Nedre Dalälven är av UNESCO förklarad som biosfärområde för de unika natur- och kulturmiljöer som skapats av älven. De rika naturvärdena, nationalparken och bruket gör orten populär för turism och utbildning. Merparten av näringslivet i Gysinge är fokuserat på just besöks- och upplevelsenäringen kopplad till kulturmiljön och friluftslivet runt Dalälven.

Nationalparken och älven är populära besöksmål. Vid några av nationalparkerna och reservaten i Sverige finns så kallade Naturum. Naturum Färnebofjärden huserar i en av byggnaderna vid bruket. Här finns möjlighet att se utställningar, gå på föreläsningar, delta i guidade turer eller bara få goda råd och tips om aktiviteter i trakten.

Från Gysinge utgår den populära Gästrikeleden som sträcker sig hela vägen upp till friluftsområdet Hemlingby i Gävle.

Natur, grönstruktur och rekreation

Förutom biosfärområdet och nationalparken finns det i Gysinge många fina öppna grönytor och rekreationsområden. Dessa ligger i anslutning till bruksområdet men också kring bostadsbebyggelsen i form av parkmark eller planteringar.

Ett område med motionsspår finns väster om orten. Genom orten passerar även Gästrikeleden som sträcker sig 270 km runt i Gästrikland.

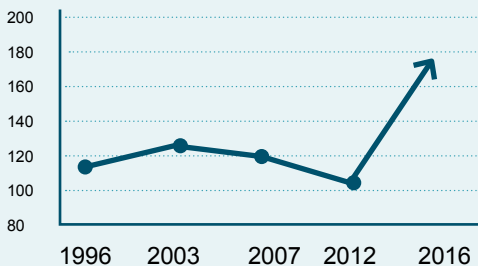
Kort om Gysinge

INVÅNARE

177 i tätorten (kommunens officiella statistik 2016-12-31)

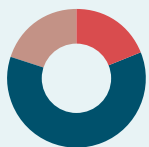
BEFOLKNINGSUTVECKLING

(Ändrad indelning av tätortsområde 2016.)

KÖNSFÖRDELNING

- 44 % kvinnor
- 56 % män

ÅLDERSFÖRDELNING (SCB 2016)

- 19 % 0-19 år
- 61 % 20-64 år
- 20 % 65- år

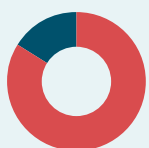
FÖRVÄRV SAR BETANDE (2015)

- 77,2% i åldersgruppen 20-64 år

EFTERGYMNASIAL UTBILDNING (2015)

- 22,2% i åldersgruppen 20-64 år

BOENDEFORMER

- Hyresrätter 84 procent
- Småhus 16 procent

Gysinge ligger i anslutning till Färnebofjärdens naturreservat och är också en del av Natura 2000, vilket innebär att naturvärdena får en stor tyngd vid eventuell exploatering i området.

Gysinge ligger inom riksintresseområde för turism och friluftsliv, Nedre Dalälven. Nedre Dalälvsområdet är även utpekade som riksintresse för naturvård och friluftsliv, se vidare kapitel 5 *Allmänna intressen*, avsnitt *Natur och friluftsliv*.

Torg/mötesplatser

Något torg finns inte i Gysinge. Möten sker i anslutning till olika besöksmål eller friluftsanläggningar. En naturlig mötesplats för invånarna i Gysinge är brukshandeln som ligger mitt i orten.

Service

PRO:s folkhögskola ligger i dag i den gamla herrgården mitt i Gysinge Bruk.

Norr om Gysingestigen ligger Centrum för byggnadsvård med utställningar för varsam renovering av gamla hus.

Kollektivtrafik i form av busslinjetrafik finns till bland annat Sandviken och Gävle.

Kommunikationer

Gysingsstigen, eller väg 272, är huvudstråket som passerar genom orten vidare mot Österfärnebo i väst och väg 56 i öst. Här passerar enligt Trafikverket 500-1 000 fordon per dygn. Väg 56 är ett viktigt stråk som fortsätter mot Gävle i norr och Mälardalen i söder. Granövägen delar orten mitt itu i en östlig och västlig del och fortsätter vidare mot väg 56 söderut.

Upprustningen av väg 56 – ”Räta linjen”. Projektet är en satsning på att höja vägstandarden mellan Gävle och Norrköping som avlastning till E4:an. Såväl befolkningen som sysselsättningen längs stråket förutspås öka. Räta linjens sträckning är 40 km kortare mellan Gävle och Norrköping än E4:an. Länsstyrelser, regionförbund samt kommuner ingår i ”Räta linjen”-gruppen. Många åtgärder för väg 56 finns med i den nationella vägplanen 2014-2025. Visionen är att vägen ska bli mötesfri år 2020.

Landmärken

Landmärken finns det gott om i Gysinge. Herrgården står mitt i bruket. Andra exempel på landmärken är Centrum för byggnadsvård, orangeriet, kvarnruinen samt den gamla skolan som är belägen i den östra delen av Gysinge.

Gysingens styrkor och svagheter

Gysingens starka och svaga sidor, samt möjligheter och hot, har i ett tidigt skede av processen bakom översiktsplanen analyserats i en dialog där ortsbefolkningen medverkat.

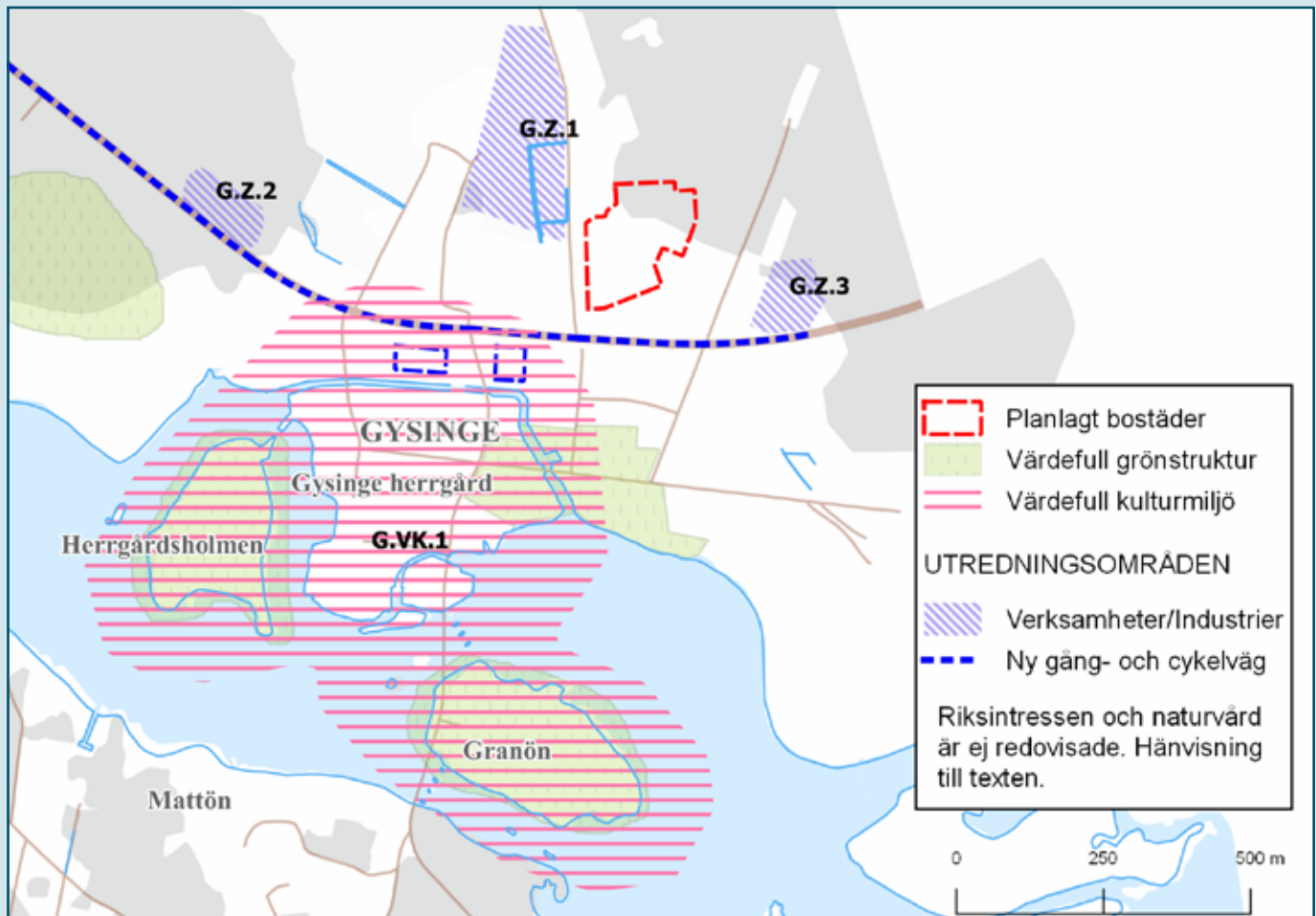
Metoden som använts är en förenklad så kallad Swot-analys.

De styrkor som framhölls var framför allt närhet till naturen och vatten, unikt fiskevatten och kulturmiljö/bruksmiljö.

De svagheter som lyftes fram var bland annat bristande service, få bostäder och arbetstillfällen, åldrande befolkning, myggproblematiken samt långt avstånd till Sandviken.

De möjligheter som lyftes fram var bland annat läget i anslutning till "Räta linjen" och närhet till många större orter, boende i kulturmiljö, Centrum för byggnadsvård samt möjligheter att utveckla fisketurism och kulturturism. De hot som identifierades i första hand var utflyttning, försämrade service och neddragning av myggbekämpning.

Framtida markanvändning i Gysinge

Bostäder (B)

I Gysinge finns byggklar mark för småhus strax norr om väg 272.

Den del av bruksområdet där bebyggelsen bland annat använts som asylboende kan utvecklas till nytt bostadsområde med cirka tio bostäder, men också för icke störande verksamheter. Att möjliggöra boende i bruksmiljön kan bidra till utveckling av orten.

Verksamheter (Z)

G.Z.1 Byggesvägen. Marken lämpar sig för utveckling av befintliga verksamheter såväl som för nyetablering.

Beaktande: Närliggande planlagda bostäder.

G.Z.2 Norr om korsningen Gysingestigen/Värdshusvägen
Utredningsområde verksamheter.

G.Z.3 Nordöst om korsningen Doktorsvägen/Gysingestigen.
Utredningsområde verksamheter. Området har ett strategiskt läge vid kommungränsen nära Väg 56 och utgör en

komplettering av redan idag ianspråktagen mark för verksamheter.

Kulturmiljöhänsyn

G.VK.1 Värdebärare: Strukturen i 1750-talets rätvinkliga generalplan, vita smedsbostäder från 1700-talets slut och 1800-talets mitt. Enkla uthus längs gårdsgatan, avsaknad av staket och häckar som skapar privatiserade ytor. Värdshusområdet vid gamla landsvägen, den stensatta kanalen för vattenförsörjning. Laboratoriebyggnaden från 1890-talet med samma uttryck som bebyggelsen vid Bruksgatan.

Herrgårdsområdet, med vidsträckt parkmiljö och trädgårdar med bevarade strukturer och siktlinjer från 1750-talet, domineras av empireherrgården från 1830-talet (flyglar från 1770-talet) som vänder sig mot Dalälven och ligger högre än den övriga bruksbebyggelsen. Den senare är grupperade i små byggnadsgrupper och placerade enligt den rätvinkliga generalplanen från 1750-talet. Området är en

kulturmiljö av riksintresse som innefattar även jordbruket Rönningen, en storskalig rationell ekonomigård med tidstypisk bebyggelse från 1800-talets slut och 1900-talets början, samt ”Byggena” från 1890-talet med arbetarkaserner för industriarbetare och uthuslängor längs en bruksgata.

Service

I Gysinge finns en mindre dagligvarubutik som idag är servicepunkt. I övrigt återfinns större delen av servicen i intilliggande Österfärnebo.

Kommunikationer

I Gysinge finns inga gång- och cykelvägar. Reserverad mark är utpekad på karta för en framtida möjlig gång- och cykelväg längs Gysingestigen, väg 272, till Österfärnebo.

Natur, grönstruktur och rekreation

Gysinge är omgivet av öppna landskap som bör bevaras eftersom de ger god tillgång till vackra utblickar. Den obebyggda marken bidrar även till upplevelsen från bilen då det öppna landskapet gör det möjligt att se bruket från vägen.

Naturen och vattenområdena i orten bedöms ha tillräckligt skydd via Natura 2000-området och nationalparken.

Motionsspåret som är en del av Gästrikeleden bör bevaras.

Teknisk försörjning

VA

Orten förses med vatten från Österfärnebo. Hela bruksområdet måste utredas angående VA-frågan. Kommunen äger inte alla ledningar inom området. Avloppskapaciteten är redan idag dålig i Gysinge. Planer finns på att slå samman reningsverket för Österfärnebo/Gysinge och istället ha ett större i någon av orterna. Samtliga områden föreslås ansluta till allmänt VA. För Mattön behövs ytterligare utredning.

Fjärrvärme

Ingen fjärrvärmeanläggning finns på orten idag.

Bredband

Fiber finns draget till telestationen. Fler anslutningar är möjliga.

EI

Vattenfall är huvudman för elnätet, vatten och avlopp.

Riktlinjer för Gysinge

Bostäder

I Gysinge ska ny bostadsbebyggelse i första hand ske som:

- Komplettering till befintlig bebyggelse.
- Komplettering av befintlig bebyggelse i attraktiva lägen.
- Marknadsför och använd befintlig planlagd mark för bostäder.

Kulturmiljö

- Den unika och värdefulla kulturmiljön och dess byggnader ska skyddas och värnas.

Natur, grönstruktur och rekreation

- Nationalpark, Natura 2000-område, naturreservat och riksintressen ska värnas och beaktas.
- Värna om rika naturvärden, nationalparken och bruket som möjliggör ökad turism och ökat friluftsliv.
- Genom fortsatt samverkan med angränsande kommuner och andra intressenter verka för skydd och utveckling av natur-, kultur- och miljöintressen.

Kommunikationer

- Verka för en gång- och cykelväg till Österfärnebo utmed väg 272.